

סוג הבחינה : בגרות
מועד הבחינה : קיץ תש"ף, 2020
מספר השאלון : 034381

מדינת ישראל
משרד החינוך

אזרחות

יחידת לימוד בנושא
מדיניות חברתית כלכלית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה : שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה : בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון	—	(15x1 20x1)	—	35	נקודות
פרק שני	—	(10x2 15x1)	—	35	נקודות
פרק שלישי	—	(15x2)	—	<u>30</u>	<u>נקודות</u>
סך הכול	—			100	נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.
- ד. הוראות מיוחדות : אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון (35 נקודות)

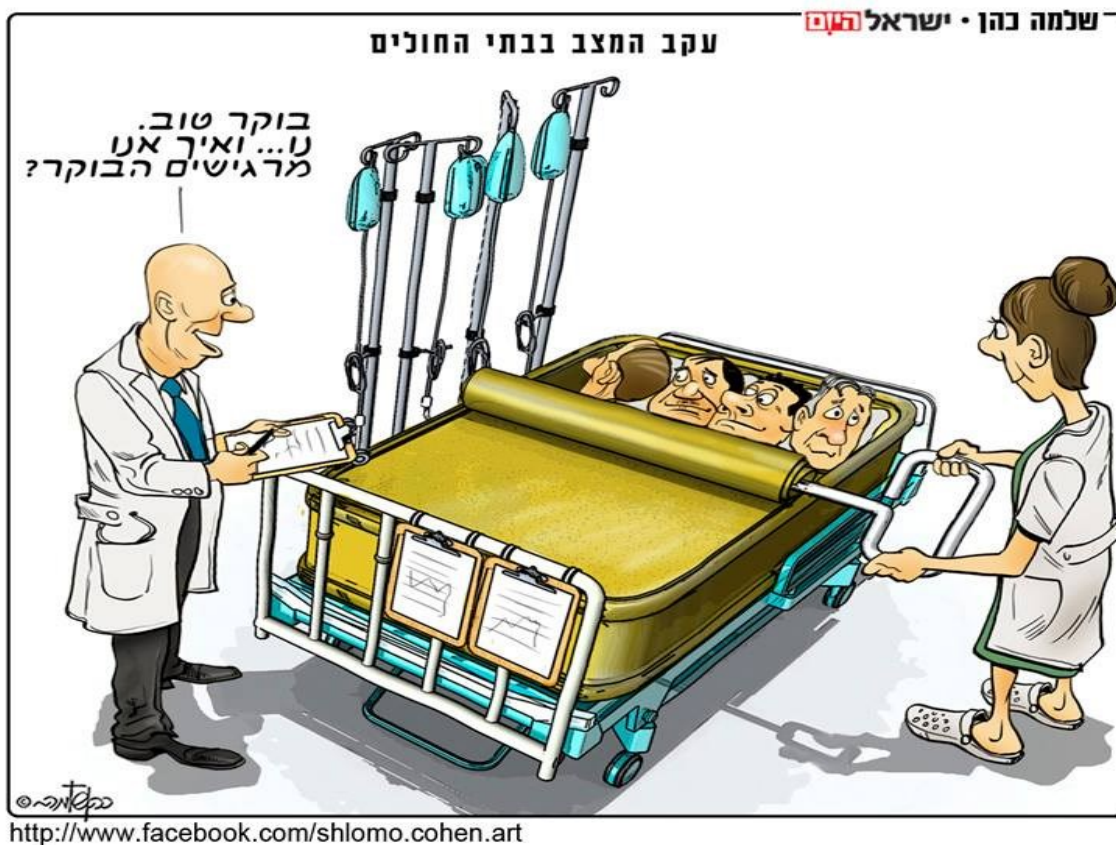
לפניך שני קטעים (טקסט כתוב וקריקטורה). קרא את הקטעים וענה על שתי שאלות; על שאלה מספר 1 (שאלת חובה) ועל שאלה אחת מבין השאלות 2-3.

קטע א': דילמת העשור: למי לעזור - לילדים או להורים שלנו.

אחת מהסוגיות הבווערות בחברה הישראלית בשנים האחרונות היא בעיה הנוגעת לכולם: הזדקנות האוכלוסייה. מאז שנות ה-70 התארכה תוחלת החיים של גברים ונשים בישראל בעשור שלם. מצב זה מייצר אינספור אתגרים לממשלה, למערכות הפנסיה והבריאות, לשוק העבודה ולמעשה לכל תחומי החיים. זהו אתגר עצום גם לתא המשפחתי, בעיקר כשעלות חודשית של שהייה בדיר מוגן לקשישים עולה יותר מהשכר הממוצע במשק. בנוסף, לעיתים רבות בני משפחתו של הקשיש צריכים לסעוד אותו. הנגזרת של התארכות תוחלת החיים היא ששיעור הקשישים באוכלוסייה גדל והולך. עובדה שתספק, לכל המערכות הכלכליות אתגרים שיצריכו יותר פתרונות דיור, יותר מיטות בבתי חולים ועוד. אלא שבקרב אוכלוסיית הקשישים נוספה בעיה נוספת: עוני. אם בוחנים את הפערים על פי המדדים הקיימים לבחינת אי שוויון - מקבלים פערים גדולים יותר בקרב בני 65 ומעלה מאשר בכלל האוכלוסייה. על כן, הממשלה החדשה בישראל תתמודד עם דילמות רבות, ובעיקר בשאלה מהיכן לקצץ במשק שנמצא בגירעון. למעשה, כבר בימים אלו מונחות מספר הצעות שונות להגדלת התקציב המיועדות לדור הצעיר ולדור המבוגר יותר: מצד אחד, סבסוד מעונות יום (עד גיל 3), מתוך רצון להקל על ההורים הצעירים ולשפר את מצבם הכלכלי ומנגד, תוספת תקציבית משמעותית לקצבאות הזקנים המדרדרים לעוני.

הסעיפים האלה נוגעים לשנות החיים הראשונות ולשנות החיים האחרונות שלנו. בשנה התקציבית הבאה הממשלה תיאלץ לקבוע סדרי עדיפויות חדשים מתוך דילמה: מה חשוב יותר - להקל על הורים צעירים לממן את מעונות היום לילדים קטנים, או להקל על הורים צעירים לסייע להוריהם להזדקן בכבוד, כשעליה להחליט מה יהיו מקורותיה התקציביים לביצוע החלטותיה החברתיות. ללא כל ספק, שאלות אלה נוגעות לדרך שכל ממשלה צריכה להתמודד כשהיא מחליטה מהי המדיניות החברתית – כלכלית הראויה בעינינו, וכיצד זו תגובש, תעוצב ותבוצע בפועל.

מעובד על פי ס. פרץ "דילמת העשור: למי לעזור לילדים או להורים שלנו?", דה מרקר, 12.8.2019

”עקב המצב בבתי החולים”, שלמה כהן, ישראל היום 5\2015

שאלת חובה

1. הצג את המושג "מדיניות חברתית- כלכלית".
הסבר שלוש בעיות, (שתיים מהקטע ואחת מהקריקטורה), שעל המדינה לקבוע לגביהן מדיניות חברתית כלכלית.
(20 נק')

ענה על שאלה אחת מבין השאלות 2-3

2. הצג את המושג "מדד גייני". הסבר כיצד מושג זה בא לידי ביטוי בקטע הכתוב. (15 נק')

3. קיימת מחלוקת לגבי גודלו הרצוי של הגירעון במדינה. יש הטוענים כי יש לקצץ בהוצאות הממשלה במטרה לצמצם את הגירעון ויש המתנגדים לקיצוץ זה.
הבע את עמדתך בנושא זה.
בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:
טענה – הצגת עמדתך באופן ברור.
הנמקה – הצגת שני נימוקים, שבאמצעותם תבסס את טענתך על מושגים וידע מתחום האזרחות (15 נק')

פרק שני (35 נקודות)

בחר קטע אחד מהקטעים א'-ב' וענה על שלושה השאלות הנלוות לקטע שבחרת (השאלות 4-6 או השאלות 7-9)

קטע א': " ישראל במקום הרביעי ב-OECD בפערי שכר בין גברים לנשים".

ברוב מדינות העולם, קיים מצב בלתי מתקבל על הדעת של חוסר שוויון בין נשים לגברים בשוק העבודה. נכון שבשנים האחרונות חלה עלייה בהשתתפותן של נשים במקומות העבודה, אך עדיין תנאי השוק מעניקים עדיפות לגברים לעומת נשים. אחת הסיבות לכך היא שהאישה ממשיכה להיות כבעבר, המטפלת העיקרית בבית וילדים, עובדה הגורמת למעסיקים רבים להעדיף העסקת גברים על פני נשים, מכוון שלחשיבתם גברים יהיו יותר מחויבים למקום העבודה. לפיכך נשים מוצאות תעסוקה לרוב במקצועות מסוימים אשר נחשבים "מתאימים לנשים" שבדרך כלל שכרם נמוך ונוצר בידול תעסוקתי. תמונה זו היא כורח המציאות גם במדינת ישראל. על סמך נתוני ארגון ה-OECD, עולה כי ישראל מדורגת במקום הרביעי בין מדינות הארגון בפערי השכר בין נשים לגברים המועסקים במשרה מלאה. הארגון ממליץ על פתרונות שונים לצמצום הפערים בין גברים לנשים בשוק העבודה בין היתר שהמדינה תקציב כספים עבור השוואת השכר בין גברים לנשים, תטיל רגולציה על מקומות העבודה כדי לדאוג שאכן מתקיימת שוויון בתעסוקה בין גברים לנשים וכדומה. זאת לא גזירת גורל שנשים שעובדות במשרה מלאה ירוויחו פחות באופן משמעותי מגברים. הגיע הזמן שהמדינה תשקיע משאבים, במדיניות שמקדמת שוויון מגדרי גם בבית, כמו חופשת לידה לאבות והגבלה של מספר שעות העבודה השבועיות של נשים וגברים כאחד.

מעובד על פי ט. חירותי-סובר, " האי שוויון לא נסגר : ישראל במקום הרביעי ב-OECD-בפערי שכר בין גברים לנשים"

דה מרקר, 10.10.2017

4. בקטע מוצגת תופעת חוסר השוויון בתעסוקה בין גברים לנשים. הסבר שלושה גורמים לתופעה, הבאים לידי ביטוי בקטע ובחומר הלימוד. (10 נק')
5. הצג שני כלי מדיניות מחומר הלימוד המופיעים בקטע. הסבר כיצד אחד מכלי המדיניות שהצגת בא לידי ביטוי בקטע. (10 נק')
6. יש הטוענים שתפקיד מרכזי של מדינת הרווחה בימינו הוא לקדם צדק חברתי ויש המתנגדים לכך. הבע את עמדתך בנושא זה. בכתבתך הקפד על הרכיבים האלה : טענה – הצגת עמדתך באופן ברור הנמקה – הצגת שני נימוקים, שבאמצעותם תבסס את טענתך על מושגים ועל ידע מתחום האזרחות. (15 נק')

שים לב: תלמיד שענה על קטע א' (שאלות 4-6) אינו צריך לענות על קטע ב' (שאלות 7-9)

קטע ב': מה קורה כשמילארדר סיני קונה מפעל בארה"ב?

ב-2008 סגרה חברה אמריקאית גדולה את המפעל שלה בעיר דייטון, בארה"ב, והעבירה אותו למדינת עולם שלישי, שם המיסים ושכר העובדים נמוכים בהרבה. סגירת המפעל ופיטורי אלפי עובדיו היוו מכה קשה מאוד לקהילה המקומית אשר איבדה מקור פרנסה עיקרי. ב-2014 רכשה קבוצה סינית את המפעל הנטוש. הסינים שכרו רבים ממפוטרי המפעל שנסגר. הייתה תקווה שמחזירים את התעשייה לארה"ב. אך תהליך החזרת המפעל לבעלות סינית הוביל לקשיים.

הבעיות צצו כבר בהתחלה כשמנהיג מקומי הפציר בפועלים להצטרף לאיגוד עובדים. יו"ר המפעל הסיני זעם והצהיר כי אם יוקם ארגון עובדים הוא יסגור את המפעל. הסינים עצרו את התאגדות העובדים תוך פיטורי תומכי הרעיון. זאת כדי למנוע מהם להיות מחויבים להסכמי עבודה ולאפשר להם יותר חופש כמעסיקים. הם לא היו מעוניינים במגבלות נוספות מעבר לחוקי העבודה הקיימים בארה"ב. בארה"ב המשמרות הן של 8 שעות וכל עובד זכאי ליומיים חופשיים בשבוע, לעומת העובדים בסין שעובדים 12 שעות ביום ומקבלים יומיים חופשיים בחודש.

המפעל הסיני בדייטון מוכיח כי היפוך כיוון הגלובליזציה הינו תהליך מורכב במיוחד, כי המפעלים האמריקאים יתקשו להתחרות בתנאי העבודה ובשכר העבודה באסיה. כדי להתחרות ולהחזיר משרות הביתה לאמריקה, יצטרכו המפעלים לפגוע משמעותית בתנאים שישלמו לפועלים אמריקאים. כדי לחזור לייצר, אמריקה צריכה להפוך בעצמה למדינה עם עובדים בשכר נמוך ותנאי עבודה אחרים. השאלה האמיתית היא, האם ארה"ב באמת רוצה להפוך לכזו?

מעובד על פי א. דור "התנגשות הציוויליזציות: מה קורה כשמילארדר סיני קונה מפעל אמריקאי", כלכליסט, 13.9.2019

7. הצג את המושג "גלובליזציה כלכלית" והסבר כיצד מושג זה בא לידי ביטוי בקטע. (10 נק')

8. הצג את המושג "שוק עבודה גמיש" והסבר כיצד מושג זה בא לידי ביטוי בקטע. (10 נק')

9. בעידן הגלובלי כוחם של התאגידים הרב לאומיים הולך ומתחזק.

יש הטוענים שקיומם של תאגידים אלו תורם למדינות ולאזרחים ויש המתנגדים לכך.

הבע את עמדתך בנושא זה.

בכתיבתך הקפד על הרכיבים האלה:

טענה – הצגת עמדתך באופן ברור.

הנמקה – הצגת שני נימוקים, שבאמצעותם תבסס את טענתך על מושגים ועל ידע מתחום האזרחות. (15 נק')

פרק שלישי (30 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 10-13 (לכל שאלה 15 נקודות).

10. הצג את שתי הדרכים באמצעותן מחלקים מחדש את כספי המיסים. (15 נק')
11. הצג שני נימוקים התומכים במימוש מדיניות סלקטיבית בהענקת שירותים חברתיים. (15 נק')
12. הצג שתי דרכים בהן המדינה מכירה בזכויות חברתיות- כלכליות. (15 נק')
13. הצג את המושג "מענקי איזון". הצג סיבה אחת להענקת מענקים אלו. (15 נק')

בהצלחה